

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės posėdžių skyrius
2023 03 28*

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA MARCINKEVIČIUS PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 24919/20)

SPRENDIMAS

10 straipsnis – Saviraiškos laisvė – Nacionalinių teismų sprendimas įpareigoti pareiškėją, kuris yra viešas asmuo ir įtakingas verslininkas, paneigti interviu metu išsakytą teiginį „nebūtinai demokratinėje visuomenėje“ – Išvada, kad teiginys laikytinas „fakto konstatavimu“, nepagrįsta tinkamu svarbių faktų įvertinimu – Ginčijamas teiginys laikytinas „vertinamuoju“

STRASBŪRAS

2022 m. lapkričio 15 d.

GALUTINIS

2023-02-15

Šis sprendimas tapo galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

SPRENDIMAS MARCINKEVIČIUS PRIEŠ LIETUVĄ

Byloje Marcinkevičius prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Jon Fridrik Kjølbro,
teisėjų Carlo Ranzoni,
Egidijaus Kūrio,
Pauliine Koskelo,
Jovan Ilievski,
Gilberto Felici,
Diana Sârcu

ir *skyriaus kanclerio pavaduotojos* Dorothee von Arnim,

atsižvelgdamas į:

peticiją (Nr. 24919/20) prieš Lietuvos Respubliką, kurią 2020 m. birželio 23 d. Teismui pateikė Lietuvos Respublikos pilietis Mindaugas Marcinkevičius (toliau – pareiškėjas) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį;

sprendimą pranešti apie peticiją Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė);

šalių pastabas,

po svarstymo uždareame posėdyje 2022 m. spalio 11 d.

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

IVADAS

1. Byla susijusi su nacionalinių teismų sprendimu įpareigoti pareiškėją paneigti per interviu išsakytą teiginį, teismams pripažinus, kad jis neatitinka tikrovės ir žemina asmens garbę ir orumą. Pareiškėjas skundėsi, kad ginčijamas teiginys buvo vertinamas, o įpareigojimas jį paneigti pažeidė jo teisę į saviraiškos laisvę, pažeidžiant Konvencijos 10 straipsnį.

FAKTAI

2. Pareiškėjas gimė 1971 m. ir gyvena Vilniuje. Jam atstovavo Vilniuje praktikuojantis advokatas K. Švirinas.

3. Vyriausybei atstovavo jos atstovė K. Bubnytė-Širmenė.

I. BYLOS APLINKYBĖS

4. Pareiškėjas yra vienos didžiausių Baltijos regione mažmeninės prekybos įmonių „Vilniaus prekyba“ steigėjas ir akcininkas.

5. 2015 m. jis kreipėsi į teisėsaugos institucijas, teigdamas, kad „Vilniaus prekyba“, vykdydama įvairius finansinius sandorius, išvengė prievolės sumokėti mokesčius. Pareiškėjas teigė, kad dėl minėtų sandorių valstybė

patyrė žalą, o kitas bendrovės steigėjas ir pagrindinis akcininkas N. N. nepagrįstai praturtėjo. 2015 m. rugpjūtį buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas.

6. 2016 m. rugpjūčio 19 d. prokuroras, nenustatęs, kad minėti sandoriai būtų buvę neteisėti, nutraukė tyrimą. Pareiškėjas tokį nutarimą apskundė, tačiau 2016 m. lapkričio 21 d. vyresnysis prokuroras nutarimą paliko nepakeistą.

7. 2016 m. lapkričio 23 d. pareiškėjas kreipėsi į prokurorą su prašymu atnaujinti tyrimą, nes paaiškėjo naujų svarbių faktų.

8. 2016 m. gruodžio 1 d. pareiškėjas raštu atsakė į populiaraus naujienų portalo „Delfi“ žurnalisto klausimus straipsniui apie jo ir N. N. konfliktą bei vykstantį procesą.

9. 2016 m. gruodžio 21 d. prokuroras atmetė pareiškėjo prašymą atnaujinti ikiteisminį tyrimą, konstatavęs, kad pareiškėjo pateikta nauja informacija neįrodo, jog sandoriai buvo neteisėti. Prokuroras šią informaciją perdavė Valstybinei mokesčių inspekcijai.

10. 2017 m. sausio 2 d. ikiteisminio tyrimo teisėjas, išnagrinėjęs vėlesnį apeliacinį skundą, sprendimą nutraukti tyrimą paliko nepakeistą. Tą pačią dieną portalas „Delfi“ paskelbė straipsnį su pareiškėjo teiginiais (žr. šio sprendimo 14 punktą).

11. 2017 m. sausio 10 d. pareiškėjas išdėstė savo kaltinimus N. N. Valstybinei mokesčių inspekcijai.

12. 2017 m. vasario 17 d. Vilniaus apygardos teismas galutine nutartimi konstatavo nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą teisėtumą. 2017 m. kovo 1 d. aukštesnysis prokuroras atmetė pareiškėjo skundą dėl atsisakymo atnaujinti tyrimą.

13. 2017 m. kovo 9 d. Valstybinė mokesčių inspekcija pradėjo tyrimą dėl N. N. mokestinių prievolių vykdymo. Tuo metu, kai šalys paskutinį kartą teikė pastabas Teismui (2021 m. gruodžio 22 d.), šis tyrimas dar buvo nebaigtas.

II. 2017 M. SAUSIO 2 D. STRAIPSNIS

14. 2017 m. sausio 2 d. portalas „Delfi“ paskelbė straipsnį pavadinimu „Lietuvos turtingųjų kova tęsiasi: susikirto dėl uždirbtų milijonų“. Jame buvo cituojami pareiškėjas, N. N. ir keli kiti asmenys, nurodant:

„Kol tęsiasi bylinėjimasis tarp buvusio vadinamojo „Vilniaus prekybos“ dešimtuko narių, žiniasklaidai jie atskleidžia vis naujų aplinkybių, kaip ir kodėl dešimtys milijonų eurų, uždirbtų Lietuvoje, keliavo po įmones visoje Europoje.

[Pareiškėjas] ir jo atstovai yra įsitikinę, kad kai kuriuos sandorius turtingiausiu šalies žmogumi laikomas [N. N.] atliko padarydamas didžiulę žalą kitiems „Vilniaus prekybos“ <...> savininkams ir valstybei. Tačiau pastarojo atstovai tvirtina, kad viskas buvo atlikta laikantis teisės aktų ir žala niekam nepadaryta.

<...>

SPRENDIMAS MARCINKEVIČIUS PRIEŠ LIETUVĄ

[Pareiškėjo] atstovai informavo [„Delfi“], jog nagrinėdami naujai gautus dokumentus, išsiaiškino vieną iš schemų, kaip <...> galimai buvo išplauta milijonai eurų akcininkų turto ir nuslėpta mokesčių.

Anot verslininko, tokios schemos patvirtina jo nuomonę, kad tikrasis įmonių lėšų permetimo į kitas šalis tikslas buvo ne deklaruota plėtra ar investicijos, o mokesčių slėpimas ir turto pasisavinimas:

„Prieš metus išsakyta nuomonė apie VP grupėje taikomas schemas tik sustiprėjo. Teisiniu keliu išsireikalavę slėptą informaciją, pradedame suprasti, kodėl buvo daromos ekonomiškai nepateisinamos sandorių schemas ir kas už jas atsakingas. Teismui pateikėme dokumentus, įrodančius, jog VP įmonės galimai naudotos visų akcininkų pinigų išvedimui į asmenines [N. N.] sąskaitas, nesumokant mokesčių Lietuvoje ir pasisavinant kitų akcininkų turtą.“

<...> „Viena iš tokiose operacijose panaudotų įmonių – <...> [T.], per kurią, po sudėtingų sandorių, galimai išplauta daugiau nei 20 mln. Eur akcininkų turto ir nuslėpta bent 3 mln. eurų mokesčių Lietuvos [valstybės] biudžetui“, – komentavo [pareiškėjas] <...>

Paklaustas, kokių tikslų galėjo būti vykdoma tokia schema, kas patyrė žalą ir ar dėl to kreiptasi į teisėsaugą, [pareiškėjas] aiškino:

„Mano nuomone, pagrindinis tikslas buvo pasiimti [bendrovės] pelną, nesumokant mokesčių Lietuvoje. Akivaizdu, kad ne tik mes [akcininkai], bet ir Lietuvos valstybė patyrė milžinišką žalą. Kreipėmės į bendrovę, kalbėjome apie tai akcininkų susirinkimuose, vėliau kreipėmės į prokuratūrą.“

<...>

[N. N.] atstovaujantys verslininkai neneigia, kad daugelis sandorių, kuriuos mini oponentai, iš tiesų buvo atlikti. Tačiau visi [šie sandoriai] esą buvo teisėti ir niekam žalos nepadarė <...>“

III. PROCESAS VILNIAUS MIESTO APYLINKĖS TEISME

A. Šalių teiginiai

15. N. N. pareiškė civilinį ieškinį pareiškėjui, kaltindamas jį tikrovės neatitinkančių ir garbę ir orumą žeminančių teiginių išsakymu. Jis skundėsi dėl šių trijų teiginių:

a) „VP įmonės galimai naudotos visų akcininkų pinigų išvedimui į asmenines [N. N.] sąskaitas, nesumokant mokesčių Lietuvoje ir pasisavinant kitų akcininkų turtą“ (toliau – pirmasis teiginys);

b) „[v]iena iš tokiose operacijose panaudotų įmonių – <...> [T.], per kurią, po sudėtingų sandorių, galimai išplauta daugiau nei 20 mln. eurų akcininkų turto ir nuslėpta bent 3 mln. eurų mokesčių Lietuvos biudžetui“ (toliau – antrasis teiginys);

c) „pagrindinis tikslas buvo pasiimti [bendrovės] pelną, nesumokant mokesčių Lietuvoje. Akivaizdu, kad ne tik mes [akcininkai], bet ir Lietuvos valstybė patyrė milžinišką žalą“ (toliau – trečiasis teiginys).

N. N. nesiskundė dėl sakinio, kuris buvo iš karto po dviejų minėtų trečiojo teiginio sakinių („Kreipėmės į bendrovę, kalbėjome apie tai akcininkų susirinkimuose, vėliau kreipėmės į prokuratūrą“).

16. N. N. teigė, kad ginčijami teiginiai buvo suformuluoti kaip faktų konstatavimas, nes jais buvo aiškiai ir nedviprasmiškai teigiama, kad jis padarė neteisėtas, galbūt net nusikalstamas veikas ir kad jo veiksmai padarė žalos kitiems asmenims. Tačiau šie kaltinimai nebuvo pagrįsti jokiais įrodymais. N. N. teigė, kad pareiškėjo vartojama kalba buvo siekiama sustiprinti įspūdį, jog kaltinimai buvo paremti įrodytais faktais, nes visų pirma pareiškėjas teigė, kad teismams pateikė dokumentus, įrodančius jo teiginius, nurodė konkrečias tariamai išplautų ar paslėptų pinigų sumas, o akcininkams ir valstybei padarytą žalą pateikė kaip akivaizdų faktą. Tai, kad straipsnio skaitytojai manė, jog šiuose teiginiuose pateikta tiksli informacija, rodė daugybę neigiamų komentarų, paskelbtų interneto svetainėje reaguojant į straipsnį. N. N. teigė, kad tokie kaltinimai neteisėtu ir amoraliu elgesiu akivaizdžiai žemina jo garbę ir orumą, ir prašė teismo įpareigoti pareiškėją viešai paneigti minėtus tris ginčijamus teiginius.

17. Pareiškėjas ginčijo ieškinį. Jis teigė, kad ginčijami teiginiai išreiškė jo asmeninę nuomonę, buvo suformuluoti kaip vertinamieji teiginiai, ir tai buvo akivaizdu skaitant juos viso straipsnio kontekste. Vertinamieji teiginiai buvo pakankamai pagrįsti dokumentais, kuriuos pareiškėjas pateikė atitinkamoms institucijoms įvairių vykstančių procesų metu. Be to, pareiškėjo nuomonė nebuvo išreikšta žeminančiu ar įžeidžiančiu būdu, o N. N., kaip viešas asmuo, turėjo būti pakantesnis kritikai.

18. Iš pradžių N. N. ieškinys buvo pareikštas ir bendrovei, kuriai priklauso interneto portalas „Delfi“, tačiau, pasirašius taikos sutartį, šiai bendrovei iškelta byla buvo nutraukta ir ji buvo įtraukta į bylą trečiuoju asmeniu. Bendrovė teigė, kad interneto svetainėje buvo paskelbti tikslūs pareiškėjo teiginiai ir kad ji nėra atsakinga už jų turinį.

B. Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimas

19. 2017 m. gruodžio 22 d. Vilniaus miesto apylinkės teismas iš dalies patenkino N. N. ieškinį pareiškėjui.

20. Teismas pirmiausia pažymėjo, kad teisė į saviraiškos laisvę turi savo ribas, net jei diskutuojama visuomenėje svarbiais bendrojo intereso klausimais, svarbu gerbti kitų asmenų teisę į jų garbės, orumo ir dalykinės reputacijos apsaugą. Teisė į saviraiškos laisvę taikytina ne tik tai informacijai bei idėjoms, kurios priimamos ir vertinamos kaip neįžeidžiančios ar nekeliančios jokių emocijų, bet ir toms, kurios įžeidžia, šokiruoja ar sutrikdo. Tačiau saviraiškos laisvė nėra absoliuti, ja besinaudojantys asmenys, žurnalistai ar kiti asmenys, privalo elgtis sąžiningai, kad pateiktų tikslią ir patikimą informaciją, laikantis žurnalistų etikos normų (teismas rėmėsi, *inter alia*, *Steel ir Morris prieš Jungtinę Karalystę*, Nr. 68416/01, § 87, ECHR

2005-II, *Flux prieš Moldovą* (Nr. 6), Nr. 22824/04, § 26, 2008 m. liepos 29 d.).

21. Teismas taip pat rėmėsi bendraisiais principais, taikytiniais siekiant atskirti žinias (faktų konstatavimus) nuo nuomonės (vertinamųjų teiginių), nustatytais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje (žr. šio sprendimo 58 punktą) ir Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje (jis rėmėsi sprendimu byloje *a/s Diena ir Ozoliņš prieš Latviju*, Nr. 16657/03, § 82, 2007 m. liepos 12 d.). Svarbiausia, jis pakartojo, kad bet koks teiginys turi būti vertinamas analizuojant visą straipsnį. Teismas neturėtų apsiriboti vien pažodine teksto analize, bet turėtų taip pat atsižvelgti į ginčijamo teiginio kontekstą ir jo paskelbimo aplinkybes. Teismas privalo vertinti visą straipsnį ir teiginius, o ne apsiriboti atskiromis frazėmis ar straipsnio dalimis.

22. Nagrinėdamas šios bylos aplinkybes, Vilniaus miesto apylinkės teismas pažymėjo, kad tiek pareiškėjas, tiek N. N. buvo vieni turtingiausių Lietuvos žmonių, o jų ekonominė veikla bei tarp jų kilę teisiniai ginčai buvo plačiai aptarinėjami žiniasklaidoje. Todėl jie abu laikytini viešais asmenimis, o N. N. turėjo būti pakantesnis kritikais.

23. Teismas taip pat laikė svarbia aplinkybe tai, kad pareiškėjo ir N. N. santykiai buvo priešiški ir kad jų konfliktas buvo nagrinėjamas teismuose bei aptarinėjamas žiniasklaidoje. Tokiomis aplinkybėmis abi šalys galėjo išreikšti savo požiūrį emocingiau, todėl jų teiginiai vienos apie kitą turėjo būti vertinami į tai atsižvelgiant.

24. Teismas pabrėžė, kad nagrinėjamoje byloje jis nevertino nė vieno iš straipsnyje ar šalių pareiškimuose paminėtų sandorių teisėtumo. Informacija apie juos buvo svarbi tik tiek, kiek ji galėjo įrodyti, kad pareiškėjo išreikšta nuomonė turėjo pakankamą faktinį pagrindą. Išnagrinėjęs įvairius šalių pateiktus dokumentus, teismas nustatė, kad pareiškėjas galėjo turėti pakankamą faktinį pagrindą susidaryti nuomonę, jog bendrovės „T.“ akcininkai galėjo patirti nuostolių dėl N. N. veiksmų arba jog N. N. galėjo atlikti tam tikrus veiksmus, kurie padėjo jam išvengti gyventojų pajamų mokesčio ir dėl to galėjo būti padaryta žala valstybei.

25. Be to, teismas pažymėjo, kad pareiškėjas dėl tų pačių sandorių kreipėsi į teisėsaugos institucijas ir Valstybinę mokesčių inspekciją. Valstybinės mokesčių inspekcijos tyrimas vis dar tęsėsi (žr. šio sprendimo 13 punktą), tačiau kaltinimai dėl N. N. nusikalstamos veikos buvo atmesti – 2016 m. rugpjūtį ir lapkritį priimtais nutarimais prokuroras ir vyresnysis prokuroras nutraukė ikiteisminį tyrimą, nenustatę nusikalstamos veikos požymių (žr. šio sprendimo 6 punktą). Teismas atkreipė dėmesį, kad tuo metu, kai straipsnis buvo paskelbtas, prokurorų nutarimai dar nebuvo įsiteisėję; vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjo kaltinimus jau buvo atmetusios dviejų instancijų institucijos, jis turėjo įvertinti tai, kad jo nuomonė galėjo būti nepagrįsta, ir ją reikšti atsargiau.

26. Teismas taip pat pažymėjo, kad ir pareiškėjas, ir N. N. jam pateikė dviejų kalbos specialistų teksto išvadas, kuriose ginčijami teiginiai įvertinti

priešingai. Jo nuomone, abiejų kalbos specialistų išvados buvo padarytos tinkamai neatsižvelgus į visą straipsnį, todėl nė viena negalėjo būti laikoma patikima. Todėl jis nusprendė nesiremti nė viena iš jų.

27. Tada Vilniaus miesto apylinkės teismas išanalizavo straipsnio tekstą (žr. šio sprendimo 14 punktą). Jis pažymėjo, kad iš antraštės matyti, jog straipsnyje aptariamas kelių asmenų konfliktas. Be to, pirmosios kelios pastraipos, kuriose minimas vykstantis teismo procesas ir pristatomos priešingos pareiškėjo ir N. N. nuomonės, leido suprasti, kad straipsnio tikslas – pateikti abiejų ginčo šalių pozicijas. Straipsnis buvo padalytas į dvi pagrindines dalis, pirmoje pateikta pareiškėjo nuomonė, o antroje – N. N. Pateikiant pareiškėjo teiginius straipsnyje buvo vartojami tokie žodžiai kaip „galimai“, „yra įsitikinę“ arba „išsakyta nuomonė ... sustiprėjo“, kurie rodė, kad šiais teiginiais buvo išreikšta pareiškėjo nuomonė. Be to, žurnalisto klausimai pareiškėjui taip pat buvo suformuluoti taip, tarsi buvo kalbama apie galimybę ar tikimybę („koku tikslu galėjo būti vykdoma tokia schema“). Todėl teismas laikėsi nuomonės, kad vidutinis statistinis skaitytojas turėjo suprasti, jog straipsnyje pateikiamos dvi skirtingos nuomonės apie nagrinėjamus įvykius, o ne neginčijamai nustatyti faktai.

28. Teismas atmetė N. N. argumentą, kad neigiami komentarai, paskelbti svetainėje reaguojant į straipsnį, rodo, jog skaitytojai laikė jo turinį tikslu (žr. šio sprendimo 16 punktą). Teismas konstatavo, kad panašūs komentarai nuolat buvo rašomi reaguojant į bet kokią straipsnį, susijusį su N. N., pareiškėju, „Vilniaus prekyba“ ir kitomis susijusiomis bendrovėmis, – visuomenėje susiformavęs neigiamas jų įvaizdis, todėl neigiami komentarai negali būti laikomi šio konkretaus straipsnio padariniu.

29. Vertindamas ginčijamus teiginius, Vilniaus miesto apylinkės teismas nustatė, kad pirmasis ir antrasis teiginiai (žr. šio sprendimo 15 punkto a ir b papunkčius) buvo suformuluoti kaip vertinamieji teiginiai, turėjo pakankamą faktinį pagrindą ir buvo išsakyti tokiu būdu, kuris negali būti laikomas įžeidžiančiu N. N. Jis manė, kad pareiškėjas, kuris nėra teisininkas, pavartojo žodį „pasisavinant“ ne kaip terminą, apibūdinantį N. N. kriminalinę veiklą, o bendrąją prasme. Be to, savo teiginiais, kad tariamai buvo plaunami pinigai arba slepiami mokesčiai, jis išreiškė abejonę. Teismo nuomone, tai, kad du kalbos specialistai pateikė priešingas išvadas dėl šių teiginių (žr. šio sprendimo 26 punktą), taip pat rodo, kad jie negali būti vienareikšmiškai suprantami kaip įžeidžiantys N. N. Be to, N. N. neįrodė, kad šie teiginiai sukėlė jam kokių nors neigiamų padarinių.

30. Dėl trečiojo teiginio teismas nustatė, kad jį sudaro trys sakiniai: 1) „Mano nuomone, pagrindinis tikslas buvo pasiimti [bendrovės] pelną, nesumokant mokesčių Lietuvoje“; 2) „Akivaizdu, kad ne tik mes [akcininkai], bet ir Lietuvos valstybė patyrė milžinišką žalą“; 3) „Kreipėmės į bendrovę, kalbėjome apie tai akcininkų susirinkimuose, vėliau kreipėmės į prokuratūrą“ (žr. šio sprendimo 14 punktą). Visuose sakiniuose yra atsakymai į atskirus žurnalisto klausimus („koku tikslu galėjo būti vykdoma tokia

schema, kas patyrė žalą ir ar dėl to kreiptasi į teisėsaugą?“ – žr. šio sprendimo 14 punktą). Vilniaus miesto apylinkės teismo nuomone, šie trys sakiniai nebuvo sujungti vienos minties, bet perteikė atskirus savarankiškus teiginius, kurie turėjo būti vertinami atskirai. N. N. nesiskundė dėl trečiojo teiginio trečiojo sakinio (žr. šio sprendimo 15 punkto c papunktį), todėl teismas vertino tik pirmąjį ir antrąjį sakinius.

31. Teismas nusprendė, kad pirmasis sakinyss yra vertinamasis teiginys, turintis pakankamą faktinį pagrindą ir pareikštas neįžeidžiant N. N. Šiuo sakiniu buvo atsakoma į žurnalisto klausimą, o pats klausimas suponavo tam tikrą abejonę („koku tikslu galėjo būti vykdoma tokia schema?“). Be to, pareiškėjas savo atsakymą pradėjo žodžiais „mano nuomone“. Taigi tiek klausimas, tiek atsakymas rodė, kad tai buvo pareiškėjo nuomonė, o ne fakto konstatavimas. Nors iš teismo turimų dokumentų nebuvo galima spręsti, kad šiame sakinyje aprašyti įvykiai iš tikrųjų įvyko, teismas manė, kad jie vis dėlto suteikia pakankamą pagrindą susidaryti tokią nuomonę.

32. Tačiau dėl antrojo sakinio Vilniaus miesto apylinkės teismas padarė kitokią išvadą. Jis konstatavo:

„Antrajame sakinyje [pareiškėjas] teigia, kad akivaizdžiai akcininkai ir valstybė patyrė žalą. Kaip minėta, antrasis sakinyss nėra pirmajame sakinyje pateiktos nuomonės plėtojimas, nes yra pateikiamas kaip atsakymas į antrą savarankišką žurnalisto klausimą. Taigi antrasis sakinyss yra savarankiškas teiginys. Pastarasis teiginys grindžiamas jau nebe byloje nustatyto faktiniu pagrindu (ginče nagrinėtais sandoriais ir pinigų gavimu į [N. N.] sąskaitą), bet ginčo sandorių pagrindu susiformuota paties [N. N.] nuomone. Antrojo sakinio žodis „akivaizdu“ suponuoja neabejotiną, nustatytą faktą. Teiginys turi baigto veiksmo konstatuojamojo pobūdžio toną – juo viešai skelbiama žinia apie egzistuojančius [N. N.] neva baigtinius veiksmus – padarytą žalą akcininkams ir valstybei. Jeigu tikrų faktų pagrindu asmens veiksmai įvertinami taip, kad jam priskiriami konkretūs kiti veiksmai, kurie aiškiai išsakyti, taip pat, ar jie atitinka tikrovę[,] gali būti patikrinta, vadinasi, yra paskleisti nauji konstatuojamieji duomenys. [Pareiškėjas] žinojo, kad ikiteisminio tyrimo du pareigūnai nepatvirtino jo nuomonės, todėl neturėjo nuomonės reikšti kaip neabejotin[o] įvykus[io] fakt[o]. Todėl šiuo atveju ginčo teiginio antrasis sakinyss, jog akcininkai ir valstybė patyrė žalą, vertintin[as] kaip konstatuojamieji duomenys, kurie gali būti patikrinami. Byloje nėra duomenų bei [pareiškėjas] neįrodinėjo ir neįrodė, jog akcininkai ar valstybė būtų patyrę žalą (CPK 178 str.). Atsižvelgiant į šias aplinkybes darytina išvada, jog [pareiškėjo] trečio teiginio antrasis sakinyss: „Akivaizdu, kad ne tik mes [akcininkai], bet ir Lietuvos valstybė patyrė milžinišką žalą“, neatitinka tikrovės bei žemina [N. N.] garbę ir orumą (CK 2.24 str.).“

33. Todėl Vilniaus miesto apylinkės teismas įpareigojo pareiškėją viešai paneigti trečiojo teiginio antrąjį sakinį.

IV. PROCESAS VILNIAUS APYGARDOS TEISME

A. Šalių teiginiai

34. Pareiškėjas Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimą apskundė. Jis teigė, kad, kaip apylinkės teismas pripažino, straipsnyje buvo siekiama

pateikti dvi skirtingas nuomones, o ne nustatytus faktus (žr. šio sprendimo 27 punktą). Jis įrodinėjo, kad teismas, neatsižvelgdamas į kontekstą, nepagrįstai iš viso straipsnio išskyrė trečiojo teiginio antrąjį sakinį. Visais trim sakiniiais pareiškėjas atsakė į žurnalisto klausimą. Jie visi buvo ta pačia tema ir sudarė nuoseklią visumą. Pirmajame sakinyje pareiškėjas išreiškė savo nuomonę dėl galimo nagrinėjamų schemų tikslo. Antrajame sakinyje jis toliau plėtojo šią nuomonę, nurodydamas galimus tariamai neteisėtų schemų padarinius. Pareiškėjo nuomone, jei būtų nustatyta, kad tam tikros neteisėtos schemas buvo įgyvendintos, būtų logiška manyti, kad akcininkai ir valstybė patyrė tam tikrą žalą. Trečiajame sakinyje pareiškėjas nurodė veiksmus, kurių ėmėsi dėl pirmajame ir antrajame sakiniuose pateiktų įtarimų. Nurodžius, kad jis kreipėsi į atitinkamas institucijas, tapo aišku, kad pirmuose dviejuose sakiniuose išdėstyti teiginiai dar nebuvo patvirtinti ir buvo tik jo nuomonė. Pareiškėjo teigimu, trys sakiniai turėjo būti vertinami kartu, todėl žodžių „mano nuomone“ pavartojimas pirmajame sakinyje reiškia, kad antrajame sakinyje taip pat išreiškta jo nuomonė. Jis taip pat įrodinėjo, kad antrajame sakinyje esantis žodis „akivaizdu“, atsižvelgiant į kontekstą, negali būti suprantamas kaip reiškiantis, kad žala yra nustatytas faktas.

35. Pareiškėjas pateikė teismui naują kalbos specialisto vertinimą, kuris patvirtino pirmiau nurodytus jo argumentus. Jis teigė, kad faktų konstatavimo ir vertinamųjų teiginių atskyrimas yra specialių žinių reikalaujantis klausimas, kurio teismas negali spręsti pats.

36. Be to, jis nurodė, kad atsakymus į žurnalisto pateiktus klausimus straipsniui jis pateikė 2016 m. gruodžio 1 d. ir kad jo nuomonės pagrindumas turi būti vertinamas remiantis informacija, kurią jis tą dieną turėjo. Jis teigė, kad 2016 m. lapkritį pateikė prokurorui naujus dokumentus, prašydamas atnaujinti anksčiau nutrauktą ikiteisminį tyrimą N. N. atžvilgiu, o 2016 m. gruodžio 1 d. jo prašymas dar nebuvo išnagrinėtas (žr. šio sprendimo 6–9 punktus). Be to, Valstybinėje mokesčių inspekcijoje tyrimas vis dar vyko (žr. šio sprendimo 13 punktą). Todėl pareiškėjas teigė, kad aktualiu metu jis turėjo pakankamą faktinį pagrindą susidaryti nuomonę, kurią išsakė straipsnyje, ir kad teismas padarė klaidą konstatuodamas, jog jis turėjo žinoti, kad jo nuomonė gali būti nepagrįsta.

37. Pareiškėjas taip pat pateikė teismui 2018 m. birželį priimtą Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto atlikto parlamentinio tyrimo dėl asmenų, verslo subjektų ir kitų interesų grupių galimo neteisėto poveikio valstybės institucijoms ir politiniams procesams išvadą. Pagal šį dokumentą „Vilniaus prekyba“ galėjo išvengti tam tikrų mokestinių prievolių.

38. N. N. pirmosios instancijos teismo sprendimą taip pat apskundė, ginčydamas šio teismo išvadą dėl pirmųjų dviejų teiginių ir trečiojo teiginio pirmojo sakinio. Be to, N. N. nesutiko su pareiškėjo apeliaciniame skunde pateiktais argumentais. Jis teigė, kad trečiojo teiginio antrajame sakinyje yra fakto, kurį galima patikrinti, konstatavimas, t. y. galima patikrinti, ar dėl

N. N. veiksmų akcininkai ir valstybė patyrė kokią nors žalą. Tačiau pareiškėjas neįrodė, kad šis kaltinimas yra teisingas.

B. Vilniaus apygardos teismo sprendimas

39. 2019 m. vasario 18 d. Vilniaus apygardos teismas priėmė nutartį. Iš pradžių jis pažymėjo, kad pareiškėjas ir N. N. byloje pateikė skirtingų kalbos specialistų išvadas (žr. šio sprendimo 26 ir 35 punktus). Teismo nuomone, šios išvados buvo šališkos, nes abi atspindėjo tik jų užsakiusios šalies poziciją. Teismas taip pat laikėsi nuomonės, kad klausimai, kuriuos išnagrinėjo kalbos specialistai, priklausė teismo kompetencijai. Todėl jis nusprendė nesiremti nė viena išvada.

40. Vilniaus apygardos teismas atmetė N. N. apeliacinį skundą. Jis patvirtino pirmosios instancijos teismo išvadą, kad N. N. buvo viešas asmuo, todėl turėjo būti tolerantiškesnis kritikai (žr. šio sprendimo 22 punktą). Teismas taip pat pažymėjo, kad nagrinėjamas ginčas kilo ne tarp fizinio asmens ir visuomenės informavimo priemonės, o tarp lygiaverčių visuomenine padėtimi fizinių asmenų: ir pareiškėjas, ir N. N. buvo seniai žinomi visuomenei dėl savo verslo veiklos ir vaidino svarbų vaidmenį šalies ekonominiame ir visuomeniniame gyvenime. Todėl N. N. negalėjo reikalauti, kad jo teisė į privatų gyvenimą būtų saugoma tokia pat apimtimi, kaip ir visiškai privataus asmens.

41. Vilniaus apygardos teismas taip pat pritarė žemesnės instancijos teismo išvadoms, kad iš bendro straipsnio tono buvo aišku, jog juo siekta pateikti du priešingus požiūrius, kad pirmieji du pareiškėjo teiginiai ir trečiojo teiginio pirmasis sakinyss buvo suformuluoti kaip vertinamieji teiginiai ir kad jie nebuvo įžeidžiantys N. N. (žr. šio sprendimo 27 ir 29–31 punktus).

42. Tačiau teismas patenkino pareiškėjo pateiktą apeliacinį skundą ir panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą dėl trečiojo teiginio antrojo sakinio (žr. šio sprendimo 32 punktą). Jis konstatavo:

„<...> Nors ginčo teiginyje ir formuluojam[i] kategoriškesni <...> teiginiai, visgi, būtina atsižvelgti į tolesnius Straipsnio sakinius. Kitame sakinyje nurodyta, jog atsakovas [pareiškėjas] apie patirtą žalą <...> kalbėjosi akcininkų susirinkimuose, vėliau kreipėsi į prokuratūrą. Nurodymas, jog atsakovas [pareiškėjas] kreipėsi į prokuratūrą, reiškia, kad minimas padarytos žalos faktas tėra subjektyvi [jo] nuomonė ir ją dar turi patvirtinti ikiteisminio tyrimo įstaiga – prokuratūra. Bet kuris neindividualizuotas vidutinių gabumų skaitytojas, perskaitęs Straipsnį, suprastų, jog žalos atsiradimo faktas <...> dar turės būti vertinamas atitinkamose valstybės institucijose. Žala valstybei įvardijama abstrakčiai, kadangi nenurodyta, kokia konkrečiai žala valstybei padaryta. Kolegijos vertinimu, nors iš viso Straipsnio konteksto galima suvokti, jog [pareiškėjas] <...> turi omenyje turtinę žalą, <...> teiginys yra pakankamai abstraktus ir nekonkrečias pobūdžio, kadangi nedetalizuojama nei koku pagrindu „milžiniška“ žala atsirado, nei kas ją konkrečiai padarė, nei kas „milžiniška“ žalą turės atlyginti. Vertintina ir tai, jog pats išsireiškimas „milžiniška žala“ yra hiperbolizuotas, juo parodomas [pareiškėjo] nuomonės subjektyvumas, situacijos vertinimas tik iš asmeninės situacijos suvokimo perspektyvos.“

43. Teismas taip pat atkreipė dėmesį į Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto atlikto parlamentinio tyrimo išvadą, kurioje konstatuota, kad „Vilniaus prekyba“ galėjo išvengti kai kurių savo mokestinių prievolių (žr. šio sprendimo 37 punktą). Teismas nurodė, kad jis nevertina komiteto išvadų teisingumo, tačiau jos vis dėlto rodo, nors ir *ex post facto*, kad pareiškėjo nuomonė turėjo faktinį pagrindą.

44. Be to, teismas konstatavo, kad, atsižvelgiant į tai, jog N. N. visuomenei buvo žinomas kaip turtingiausias Lietuvos žmogus, suprantama, kad pareiškėjas, kaip ir visuomenė bei žiniasklaida, domėjosi jo turto kilme ir jo valstybei mokamais mokesčiais. Todėl N. N. neturėtų priimti asmeniškai perdėtų pareiškėjo teiginių ar dėl jų įsižeisti. Teismas taip pat pažymėjo, kad pareiškėjas buvo verslininkas, o ne valstybės pareigūnas, todėl jo teiginiai apie tariamai valstybei padarytą žalą savaime turėjo būti vertinami kritiškai. Be to, teismas manė, kad pareiškėjo teiginiai apie akcininkų patirtą žalą buvo pateisinami atsižvelgiant į jo ir N. N. ginčą, kuriame pareiškėjas jautėsi nukentėjusiuoju.

V. BYLOS PERDAVIMAS NAGRINĖTI IŠ NAUJO IR NAUJAS PROCESAS VILNIAUS APYGARDOS TEISME

45. N. N. pateikus kasacinį skundą, 2019 m. spalio 2 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino Vilniaus apygardos teismo sprendimą. Teismas nustatė, kad žemesnės instancijos teismas į bylos medžiagą įtraukė naujus pareiškėjo pateiktus dokumentus (žr. šio sprendimo 35 ir 37 punktus), tačiau nesuteikė N. N. pakankamai laiko su jais susipažinti ir pateikti pastabas, taip pažeisdamas šalių lygiateisiškumo principą. Byla buvo perduota Vilniaus apygardos teismui nagrinėti iš naujo.

46. Per naują procesą Vilniaus apygardos teisme pareiškėjas papildomai pateikė kelių bendrovių finansines ataskaitas, teigdamas, kad jos įrodo finansinę žalą, padarytą ginčijamais sandoriais.

47. 2020 m. vasario 25 d. Vilniaus apygardos teismas priėmė nutartį. Pirmiausia jis pažymėjo, kad nauji įrodymai apeliaciniame procese gali būti priimami tik esant vienai iš šių sąlygų: 1) jei pirmosios instancijos teismas nepagrįstai atsisako priimti įrodymus; 2) jei būtinybė pateikti tokius įrodymus iškilo tik po to, kai buvo priimtas pirmosios instancijos teismo sprendimas. Teismas nustatė, kad šiuo atveju nebuvo nė vienos iš šių sąlygų, todėl atsisakė priimti pareiškėjo pateiktus naujus dokumentus (žr. šio sprendimo 35, 37 ir 46 punktus).

48. Vilniaus apygardos teismas paliko Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimą iš esmės nepakeistą. Pirmiausia jis pakartojo atitinkamus bendruosius Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nustatytus principus, susijusius su garbės ir orumo apsauga ir faktų konstatavimo bei vertinamojo teiginio atskyrimu (žr. šio sprendimo 57 ir 58 punktus). Teismas taip pat nustatė, kad pareiškėjo ir N. N. pateiktos kalbos specialistų išvados dėl teksto

supratimo (žr. šio sprendimo 26 punktą) negalėjo būti laikomos patikimomis, nes jos buvo parengtos pagal kiekvieno iš užsakovų interesą. Tada jis pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms, kad pareiškėjo teiginiai turi būti vertinami viso straipsnio kontekste ir atsižvelgiant į priešiškus pareiškėjo ir N. N. santykius; pirmieji du teiginiai ir trečiojo teiginio pirmasis sakiny buvo suformuluoti kaip vertinamieji teiginiai, o N. N., kaip viešas asmuo, turėjo būti pakantesnis kritikai (žr. šio sprendimo 22–31 punktus).

49. Vilniaus apygardos teismas taip pat pakartojo ir patvirtino pirmosios instancijos teismo išvadas dėl trečiojo teiginio antrojo sakinio (žr. šio sprendimo 32 punktą). Jis nurodė:

„Apeliacinės instancijos teisėjų kolegija sutinka su pirmosios instancijos teismo išvada, kad viešai išreikšta nuomonė teiginiu „[a]kivaizdu, kad ne tik mes [akcininkai], bet ir Lietuvos valstybė patyrė milžinišką žalą“ yra konstatuojamojo pobūdžio. Toks nuomonės pareiškimas lemia skaitytojo supratimą, kad toks faktas yra įvykęs. Todėl pagrįsta laikytina teismo išvada, kad [pareiškėjas], neturėdamas konkrečių faktų, pagrindžiančių tokią nuomonės išraišką, pažemino N. N. garbę ir orumą, nes toks teiginys neatitinka tikrovės.“

50. 2020 m. kovo 4 d. naujienų portalas „Delfi“ paskelbė paneigimą, kuriame nurodyta, kad pareiškėjo trečiojo teiginio antrąjį sakinį teismas pripažino neatitinkančiu tikrovės ir žeminančiu N. N. garbę ir orumą.

VI. PROCESAS LIETUVOS AUKŠČIAUSIAJAME TEISME

51. Pareiškėjas pateikė tris kasacinius skundus, kuriuose iš esmės teigė, kad žemesnės instancijos teismai nesilaikė atitinkamoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nustatytų principų. Visų pirma jis teigė, kad Vilniaus apygardos teismas, nustatęs, jog trečiojo teiginio antrasis sakiny yra „nuomonė“, vis dėlto manė, kad ją galima įrodyti (žr. šio sprendimo 49 punktą). Jis taip pat pakartojo ankstesniame apeliaciniame skunde išdėstytus argumentus, kad buvo nepagrįsta išskirti šį sakinį ir vertinti jį atskirai nuo viso straipsnio (žr. šio sprendimo 34 punktą).

52. 2018 m. kovo 12 d., balandžio 29 d. ir gegužės 27 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atsisakė priimti pareiškėjo pateiktus kasacinius skundus, nes juose nebuvo keliama svarbių teisinių klausimų.

BYLAI REIKŠMINGAS TEISINIS PAGRINDAS IR PRAKTIKA

I. KONSTITUCIJOS IR ĮSTATYMŲ NUOSTATOS

53. Konstitucijos 25 straipsnio atitinkamos nuostatos:

„Žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti.

Žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas.

SPRENDIMAS MARCINKEVIČIUS PRIEŠ LIETUVĄ

Laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai.

Laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais – tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija <...>“

54. Civilinio kodekso 2.24 straipsnio atitinkamos nuostatos:

„1. Asmuo turi teisę reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą <...> Preziumuojama, jog paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, kol juos paskleidęs asmuo neįrodo priešingai.

2. Jeigu tikrovės neatitinkantys duomenys buvo paskleisti per visuomenės informavimo priemonę (spaudoje, televizijoje, radijuje ir pan.), asmuo, apie kurį šie duomenys buvo paskleisti, turi teisę surašyti paneigimą ir pareikalauti, kad ta visuomenės informavimo priemonė šį paneigimą nemokamai išspausdintų ar kitaip paskelbtų <...>“

55. Pagal Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 31 dalį nuomonė – visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais ir paprastai ji yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai, tačiau ji turi būti reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepiančią ir neiškreipiančią faktų ir duomenų.

56. Pagal Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 82 dalį žinia – visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas faktas, tikri (teisingi) duomenys.

II. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO PRAKTIKA

57. Remiantis nusistovėjusia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, nagrinėdamas skundus dėl asmens garbės ir orumo gynimo pagal Civilinio kodekso 2.24 straipsnį (žr. šio sprendimo 54 punktą), teismas turi nustatyti šias keturias aplinkybes: 1) tam tikros žinios buvo paskleistos; 2) šios žinios yra apie ieškovą; 3) paskleistos žinios neatitinka tikrovės; 4) šios žinios žemina ieškovo garbę ir orumą (žr., be kita ko, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 23 d. nutartį byloje Nr. e3K-3-394-684/2016 ir 2018 m. kovo 15 d. sprendimą byloje Nr. e3K-3-127-403/2018).

58. 2015 m. sausio 27 d. nutartyje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo:

„Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad tai, ar konkrečiame teiginyje yra paskelbta žinia, ar išsakyta nuomonė, turi būti sprendžiama vadovaujantis tuo, kad žinia yra informacija apie faktus ir jų duomenis <...> Žinia yra laikomas teiginys, kuriuo kas nors tvirtinama, konstatuojama, pasakoma ar pateikiama kaip objektyviai egzistuojantis dalykas <...> Tuo tarpu nuomonė yra asmens subjektyvus faktų ir duomenų vertinimas

SPRENDIMAS MARCINKEVIČIUS PRIEŠ LIETUVĄ

<...> Europos Žmogaus Teisių Teismo <...> praktikoje taip pat aiškiai atskiriami fakto konstatavimas <...> ir vertinamieji teiginiai <...> Faktų buvimas gali būti įrodomas, o vertinamųjų teiginių teisingumo negalima įrodyti. Kai teiginiai yra vertinamojo pobūdžio, jų reiškimo ribos, apribojimo proporcingumas gali priklausyti nuo to, ar turima pakankamai faktų ginčijamam teiginiui pagrįsti, nes vertinamojo pobūdžio teiginys, neturintis faktinio pagrindo, gali peržengti leistinas ribas [*Kwiecień prieš Lenkiją*, Nr. 51744/99, § 53, 2007 m. vasario 9 d.]. Taigi žiniai taikomas tiesos kriterijus, jos egzistavimas gali būti patikrinamas įrodymais ir objektyviai nustatomas. Nuomonė turi turėti pakankamą faktinį pagrindą, tačiau ji yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai, nuomonės teisingumas nėra įrodinėjamas.

<...> Siekiant tinkamai atskirti žinią nuo nuomonės, [teismo vertinime] negalima apsiriboti tik atskirų frazių pažodiniu vertinimu, todėl vien tai, kad konkrečiose ginčytinose frazėse yra daugiau teigiamojo nei svarstomojo pobūdžio informacijos, neleidžia daryti išvados, kad atsakovas pateikė žinią, o ne savo subjektyvų tam tikrų duomenų vertinimą. Šiuo atveju svarbiausia yra įvertinti pateikiamo straipsnio kontekstą, autoriaus formuluotes, ar jo teikiama informacija yra suprantama kaip neginčytinas faktas, ar kaip jo asmeninis tam tikrų faktinių aplinkybių vertinimas. Žinios ir nuomonės atskyrimas yra fakto klausimas, kuris sprendžiamas tiriant ir vertinant byloje surinktų įrodymų visumą <...> Taigi darant išvadą dėl paskleistos informacijos pobūdžio būtina atsižvelgti į visą kontekstą, kuriame ji pateikta, [ir] informacijos pateikimo konstrukciją, pagal kurią sprendžiama, ar autorius teikia informaciją apie su asmeniu susijusį faktą ką nors teigdamas, nurodydamas, ar pateikia savo tam tikrų duomenų subjektyvų vertinimą, kaip jis supranta teikiamus duomenis. Nuomonės ir faktus galima atskirti nustačius, ar sakiniai suformuluoti kaip teigimas, ar kaip pasiūlymas, dvejonė, abejonė, klausimas, ar dar kitokia forma.

<...>

Siekiant atskirti žinią nuo nuomonės taip pat vertintinas ir eilinio (vidutinio) informacijos gavėjo supratimas, t. y. ar pateikta informacija galėjo priversti eilinį skaitytoją, klausytoją ir pan. suprasti, kad pateikiami neginčijami faktai apie asmenį, kurie gali būti patikrinti ir įrodyti, ar kad pateikiama autoriaus nuomonė apie tam tikrus su asmeniu susijusius faktus <...>

Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad nuomonė turi būti reiškiamą sąžiningai ir etišškai, sąmoningai nenuslepian ir neiškraipant faktų ir duomenų; pagrįsta ir objektyvi kritika ginama, jei ji išreiškiama tinkamai – neįžeidžiant asmens, nesiekiant jo žeminti ir menkinti, o turint pozityvų tikslą – išryškinti asmens ar jo veiklos trūkumus ir siekiant juos pašalinti. Subjektyvūs samprotavimai pripažintini žeminančiais garbę ir orumą (įžeidžiančiais), kai jie nesąžiningi, neturintys objektyvaus faktinio pagrindo, suponuoją neigiamas visuomenės nuostatas dėl asmens, apie kurį reiškiamą nuomonė <...> Neetiška, nesąžininga, nesiremiant jokiais argumentais ar faktais arba tam tikrus faktus nutylint reiškiamą nuomonė gali būti pripažinta žeidžiančia asmens garbę ir orumą.

<...>“

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 10 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

59. Pareiškėjas skundėsi, kad teismai įpareigojo jį paneigti savo nuomonę ir tai pažeidė jo teisę į saviraiškos laisvę pagal Konvencijos 10 straipsnį, kuriame nustatyta:

„1. Kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo nuomonę, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų. Šis straipsnis netrukdo valstybėms licencijuoti radijo, televizijos ar kino įmonių.

2. Naudojimasis šiomis laisvėmis, kadangi tai yra susiję ir su pareigomis bei atsakomybe, gali būti priklausomas nuo tam tikrų formalumų, sąlygų, apribojimų ar sankcijų, kurias nustato įstatymas ir kurie demokratinėje visuomenėje yra būtini valstybės saugumo, teritorinio vientisumo ar visuomenės apsaugos interesais, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę, taip pat kitų asmenų garbę ar teises, užkirsti kelią įslaptintos informacijos atskleidimui arba užtikrinti teisminės valdžios autoritetą ir nešališkumą.“

A. Priimtinas

60. Teismas pažymi, kad ši peticija nėra aiškiai nepagrįsta ar nepriimtina kokių nors kitų pagrindų, nurodytu Konvencijos 35 straipsnyje. Todėl ji turi būti skelbiama priimtina.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

a) Pareiškėjas

61. Pareiškėjas teigė, kad trečiojo teiginio antrasis sakinyss, kaip ir visi kiti straipsnyje pateikti teiginiai, buvo jo subjektyvi nuomonė. Tačiau nacionaliniai teismai klaidingai taikė tiesos kriterijų nagrinėjamam sakiniui. Jis teigė, kad teismai tinkamai nepaaikškino, kodėl trečiojo teiginio antrasis sakinyss turi būti vertinamas atskirai nuo likusios straipsnio dalies, kurioje, kaip nustatyta, buvo pateiktos dvi skirtingos nuomonės – jo ir N. N. (žr. šio sprendimo 27 punktą). Jis pakartojo savo argumentus, kuriuos buvo pateikęs nacionaliniame procese, t. y. kad trys trečiojo teiginio sakiniai buvo tarpusavyje susiję ir sudarė nuoseklią visumą, o frazė „mano nuomone“ apėmė visus tris sakinius (žr. šio sprendimo 34 punktą). Pareiškėjas pažymėjo, kad teismai atsisakė remtis byloje jo pateiktomis kalbos specialistų išvadomis (žr. šio sprendimo 26, 47 ir 48 punktus).

62. Be to, jis teigė, kad šiame sakinyje išreikšta nuomonė turėjo pakankamą faktinį pagrindą. Teismai pripažino, kad tam tikri įvykdyti sandoriai ir operacijos galėjo leisti pareiškėjui manyti, kad galbūt buvo atlikti

tam tikri neteisėti veiksmai (žr. šio sprendimo 24 punktą). Jis taip pat pakartojo argumentus, kuriuos buvo pateikęs nacionaliniame procese dėl informacijos, kurią turėjo tuo metu, kai pasakė ginčijamus teiginius (žr. šio sprendimo 36 punktą).

63. Galiausiai pareiškėjas teigė, kad, kaip nustatė nacionaliniai teismai, N. N. buvo viešas asmuo ir jo bei pareiškėjo santykiai buvo priešiški (žr. šio sprendimo 22, 23 ir 47 punktus). Be to, ginčijami teiginiai buvo susiję su visuomenei svarbiu klausimu. Tačiau nacionaliniai teismai nusprendė ginti N. N. reputaciją, o ne pareiškėjo teisę į saviraiškos laisvę.

b) Vyriausybė

64. Vyriausybė pripažino, kad teismų sprendimai ir pareiškėjui paskirtas įpareigojimas paneigti dalį savo teiginių apribojo jo teisę į saviraiškos laisvę, kurią garantuoja Konvencijos 10 straipsnis. Tačiau ji teigė, kad toks apribojimas buvo numatytas įstatyme, t. y. Civilinio kodekso 2.24 straipsnyje (žr. šio sprendimo 54 punktą), ir kad juo buvo siekiama teisėto tikslo apsaugoti kitų asmenų reputaciją ar teises.

65. Vyriausybė taip pat teigė, kad apribojimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje ir kad nacionaliniai teismai nurodė svarbias bei pakankamas priežastis jam pateisinti. Jie išnagrinėjo bylą vadovaudamiesi Teismo praktikoje įtvirtintais principais ir nustatė teisingą dviejų konkuruojančių teisių – teisės į saviraiškos laisvę ir teisės į asmens reputacijos apsaugą – pusiausvyrą, atsižvelgdami į visas bylos aplinkybes, įskaitant ginčijamų teiginių turinį ir kontekstą, kuriame jie buvo pasakyti.

66. Vyriausybė rėmėsi nacionalinių teismų praktika siekiant atskirti fakto konstatavimus ir vertinamuosius teiginius (žr. šio sprendimo 58 punktą). Dėl trečiojo teiginio antrojo sakinio, kuris buvo pripažintas fakto konstatavimu, Vyriausybė nurodė, kad teismai atsižvelgė į pavartotus žodžius („akivaizdu“), suformuluotus kaip teiginį, kurį galima patikrinti, ir į tai, kad teiginio pasakymo metu du prokurorai jau buvo atmetę pareiškėjo kaltinimus N. N. (žr. šio sprendimo 6 ir 8 punktus).

67. Vyriausybė taip pat teigė, kad pareiškėjas buvo viešas asmuo (žr. šio sprendimo 22 punktą) ir turėjo būti atsargesnis viešai pasisakydamas bei rinkdamas vartojamus žodžius. Ji tvirtino, kad, kaip ir žurnalistai, viešai savo konfliktus sprendžiantys įtakingi verslininkai taip pat turi pareigą elgtis sąžiningai ir teikti tikslią bei patikimą informaciją.

68. Galiausiai Vyriausybė pabrėžė, kad pareiškėjui buvo paskirta negriežta bausmė – jam tebuvo nurodyta paneigti įžeidžiantį teiginį, bet ne atlyginti N. N. padarytą žalą, be to, jis nebuvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už šmeižtą. Todėl jo teisės į saviraiškos laisvę apribojimas negali būti laikomas neproporcingu.

2. Teismo vertinimas

a) Ar buvo įsikišimas, jo teisinis pagrindas ir siekiamas tikslas

69. Šalys neginčijo, kad nurodymas pareiškėjui paneigti dalį interviu metu išsakytų teiginių buvo įsikišimas į jo teisę į saviraiškos laisvę. Teismas neturi pagrindo abejoti, kad šis įsikišimas turėjo teisinį pagrindą, t. y. Civilinio kodekso 2.24 straipsnį (žr. šio sprendimo 54 punktą), ir kad juo buvo siekiama teisėto tikslo apsaugoti kitų asmenų reputaciją ar teises. Todėl šioje byloje Teismas turi įvertinti, ar toks įsikišimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje.

b) Ar įsikišimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje

(i) Svarbūs bendrieji principai

70. Bendrieji principai dėl saviraiškos laisvės apribojimo būtinumo, kuriuos Teismas daug kartų pakartojo po sprendimo *Handyside prieš Jungtinę Karalystę* (1976 m. gruodžio 7 d., A serija, Nr. 24), buvo apibendrinti (be daugelio kitų šaltinių) byloje *Morice prieš Prancūziją* ([DK], Nr. 29369/10, § 124, ECHR 2015, ir ten nurodytose bylose).

71. Visų pirma Teismas pakartoja, kad pagal Konvencijos 10 straipsnio 2 dalį politinių pasisakymų ar diskusijų viešojo intereso klausimais apribojimai beveik neleistini. Dėl šios priežasties saviraiškos laisvei paprastai suteikiama aukšto lygio apsauga, o valdžios institucijos turi siaurą vertinimo nuožiūros laisvę, kai pasisakymai susiję su viešojo intereso klausimais. Priešiškumo laipsnis ir galima pasisakymų svarba nepanaikina teisės į aukšto lygio apsaugą, jei egzistuoja viešasis interesas (ten pat, § 125, ir ten nurodytos bylos).

72. Be to, kai sprendžiama, ar įsikišimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje, siekiant „apsaugoti kitų asmenų reputaciją ar teises“, Teismui gali tekti patikrinti, ar nacionalinės valdžios institucijos, saugodamos dvi Konvencijoje įtvirtintas vertybes, kurios tam tikrais atvejais gali prieštarauti viena kitai, t. y. viena vertus, 10 straipsniu saugomą saviraiškos laisvę ir, kita vertus, 8 straipsnyje įtvirtintą teisę į privataus gyvenimo gerbimą, užtikrino teisingą pusiausvyrą (žr. *Axel Springer AG prieš Vokietiją* [DK], Nr. 39954/08, § 84, 2012 m. vasario 7 d., ir ten nurodytas bylas). Bendrieji principai, taikytini bylose, kuriose teisė į saviraiškos laisvę pagal Konvencijos 10 straipsnį turi būti derinama su teise į privataus gyvenimo gerbimą pagal Konvencijos 8 straipsnį, apibendrinti (be kitų šaltinių) byloje *Perinçek prieš Šveicariją* ([DK], Nr. 27510/08, § 198, ECHR 2015 (ištraukos), ir ten nurodytos bylos).

73. Kiek tai susiję su nagrinėjama byla, Teismas nurodė tokius kriterijus, taikytinus konkuruojančių teisių pusiausvyros kontekste: indėlis į viešojo intereso diskusiją, aptariamo asmens žinomumas, pranešamos naujienos tema, ankstesnis atitinkamo asmens elgesys, publikacijos turinys, forma ir padariniai, informacijos gavimo būdas ir jos tikslumas bei paskirto

nubaudimo griežtumas (žr. *Couderc ir Hachette Filipacchi Associés prieš Prancūziją* [DK], Nr. 40454/07, § 93, ECHR 2015 (ištraukos), ir ten nurodytas bylas).

74. Teismas taip pat primena, kad reikia atskirti fakto konstatavimą nuo vertinamųjų teiginių. Faktus galima įrodyti, o vertinamųjų teiginių teisingumo įrodyti neįmanoma. Reikalavimo įrodyti vertinamojo teiginio teisingumą neįmanoma įvykdyti, tokiu reikalavimu pažeidžiama pati teisė skleisti savo nuomonę, kuri yra esminė Konvencijos 10 straipsnyje garantuojamos teisės dalis. Tačiau jei teiginys yra vertinamasis, įsikišimo proporcingumas gali priklausyti nuo to, ar ginčijamam teiginiui yra pakankamas „faktinis pagrindas“: jei ne, toks vertinamasis teiginys gali peržengti leistinas ribas. Siekiant atskirti faktinį teiginį nuo vertinamojo teiginio, būtina atsižvelgti į bylos aplinkybes ir bendrą pastabų toną, turint omenyje, kad teiginiai apie viešojo intereso dalykus šiuo pagrindu gali būti laikomi vertinamaisiais teiginiais, o ne fakto konstatavimu (žr. *Morice*, minėta pirmiau, § 126, ir ten nurodytas bylas).

75. Galiausiai ne Teismo užduotis nacionalinių teismų atliktą faktinių aplinkybių vertinimą pakeisti savuoju, nes paprastai būtent šie teismai turi įvertinti jiems pateiktus įrodymus. Nors Teismo nesaisto nacionalinių teismų nustatyti faktai, įprastomis aplinkybėmis tik nenuginčijami elementai gali lemti jo sprendimą nesivadovauti šių teismų nustatytais faktais. Vis dėlto Teismas yra nusprendęs, kad tokie nenuginčijami elementai egzistuoja tose bylose, kuriose nacionalinių valdžios institucijų sprendimai nebuvo pagrįsti „tinkamu svarbių faktų įvertinimu“ (žr. *Mesić prieš Kroatiją*, Nr. 19362/18, § 81, 2022 m. gegužės 5 d., ir ten nurodytas bylas).

(ii) *Minėtų principų taikymas šioje byloje*

76. Iš pradžių Teismas mano, kad būtina patikslinti, kokią vertinimo nuožiūros laisvę šioje byloje turi valstybė. Jis pažymi, kad 2017 m. sausio 2 d. straipsnio tema buvo „Vilniaus prekybos“, vienos didžiausių mažmeninės prekybos bendrovių Baltijos regione, steigėjų ir akcininkų konfliktas (žr. šio sprendimo 14 punktą). Straipsnyje, įskaitant pareiškėjo teiginius, aptariami jo įtarimai, kad N. N., pagrindinis tos bendrovės akcininkas ir vienas turtingiausių žmonių Lietuvoje, galbūt išvengė didelių mokesčių sumų sumokėjimo. Teismas įsitikinęs, kad mokesčių klausimai, įskaitant įtarimus dėl didelio masto mokesčių vengimo, yra susiję su viešuoju interesu – ypač šioje byloje, atsižvelgiant į straipsnyje aptariamų bendrovių ir asmenų veiklos ekonominę svarbą (žr., *mutatis mutandis*, *Satakunnan Markkinapörssi Oy ir Satamedia Oy prieš Suomiją* [DK], Nr. 931/13, §§ 171–172, 2017 m. birželio 27 d., dėl mokesčių klausimų, ir *Petro Carbo Chem S.E. prieš Rumuniją*, Nr. 21768/12, §§ 41–44, 2020 m. birželio 30 d., dėl klausimų, susijusių su didelių bendrovių valdymu).

77. Teismas atkreipia dėmesį į Vyriausybės pastabą, kad pareiškėjas ir N. N. savo konfliktus sprendė viešai (žr. šio sprendimo 67 punktą), kurią

galima vertinti kaip užuominą, kad pareiškėją išsakyti tokius teiginius galėjo paskatinti ir kitos priežastys nei noras informuoti visuomenę. Kad ir kaip ten būtų, Teismas mano, kad tai savaime nepaneigia bendros pareiškėjo teiginiuose iškeltų klausimų svarbos ir jų indėlio į viešojo intereso diskusiją. Todėl šiems teiginiams taikytina Konvencijos aukšto lygio apsauga, o valdžios institucijoms tenkanti vertinimo nuožiūros laisvė yra siaura (žr. atitinkamus bendruosius principus šio sprendimo 71 punkte).

78. Toliau Teismas atkreipia dėmesį, kad nacionaliniai teismai pripažino, jog byla susijusi su dviem konkuruojančiomis teisėmis – pareiškėjo teise į saviraiškos laisvę ir N. N. teise į jo reputacijos apsaugą. Nors jie aiškiai nesirėmė Teismo praktikoje nustatytais kriterijais dėl pusiausvyros tarp konkuruojančių teisių užtikrinimo (žr. šio sprendimo 73 punktą), Teismui pakanka, kad nacionaliniai teismai bent iš esmės atsižvelgė į tuos kriterijus, kurie buvo svarbūs nagrinėjamoje byloje. Esant tokioms aplinkybėms, Teismui nėra pagrindo pačiam vertinti minėtų teisių pusiausvyros (žr. *Delfi AS prieš Estiją* [DK], Nr. 64569/09, § 139, ECHR 2015, ir ten nurodytas bylas). Vietoj to jis spręs, ar nacionaliniai teismai, nusprendę, kad vieno pareiškėjo teiginio dalis yra fakto konstatavimas, o ne vertinamasis teiginys, rėmėsi tinkamu svarbių faktų įvertinimu (žr. šio sprendimo 75 punkte nurodytą teismo praktiką).

α) Ar ginčijamas teiginys – fakto konstatavimas ar vertinamasis teiginys

79. Toliau Teismas vertins Vilniaus miesto apylinkės teismo priimtą sprendimą, kuriam vėliau pritarė Vilniaus apygardos teismas. Visų pirma Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad Vilniaus miesto apylinkės teismas nusprendė, kad bet koks straipsnis ar teiginys turi būti vertinamas visas, o ne apsiribojant atskiromis frazėmis ar straipsnio dalimis (žr. šio sprendimo 21 punktą), – požiūris, kuris atitinka Teismo praktiką (žr. *Standard Verlags GmbH prieš Austriją*, Nr. 13071/03, §§ 53–55, 2006 m. lapkričio 2 d.; *Morice*, minėta pirmiau, § 156; *Egill Einarsson prieš Islandiją*, Nr. 24703/15, § 49, 2017 m. lapkričio 7 d.; ir *Balaskas prieš Graikiją*, Nr. 73087/17, § 58, 2020 m. lapkričio 5 d.). Išnagrinėjęs straipsnio struktūrą ir bendrą toną, nacionalinis teismas nusprendė, kad vidutinis statistinis skaitytojas turėtų suprasti, kad jame pateikiamos dvi skirtingos nuomonės apie nagrinėjamus įvykius – pareiškėjo ir N. N., bet ne neginčijamai nustatyti faktai (žr. šio sprendimo 27 punktą).

80. Teismai padarė išvadą, kad šie pareiškėjo teiginiai yra vertinamieji, turintys pakankamą faktinį pagrindą ir išreikšti N. N. neįžeidžiančiai (žr. šio sprendimo 29–31 ir 48 punktus):

„<...> VP įmonės galimai naudotos visų akcininkų pinigų išvedimui į asmenines [N. N.] sąskaitas, nesumokant mokesčių Lietuvoje ir pasisavinant kitų akcininkų turtą“;

„Viena iš tokiose operacijose panaudotų įmonių – <...> [T.], per kurią, po sudėtingų sandorių, galimai išplauta daugiau nei 20 mln. Eur akcininkų turto ir nusiųpta bent 3 mln. Eurų mokesčių Lietuvos biudžetui“;

„Mano nuomone, pagrindinis tikslas buvo pasiimti [bendrovės] pelną, nesumokant mokesčių Lietuvoje“.

81. Nei pareiškėjas, nei Vyriausybė neginčijo nacionalinių teismų išvadų dėl straipsnio ar ankstesnėje pastraipoje cituojamų teiginių bendro tono. Teismas taip pat nemato pagrindo tai daryti.

82. Priešingai, teismai manė, kad trečiojo teiginio („Akivaizdu, kad ne tik mes [akcininkai], bet ir Lietuvos valstybė patyrė milžinišką žalą“) antrasis sakinytis turi būti vertinamas atskirai nuo kitų sakinių ir apibūdintas kaip fakto konstatavimas (žr. šio sprendimo 32 ir 49 punktus).

83. Ta straipsnio dalis, kurioje buvo išsakytas šis teiginys, suformuluota taip (žr. šio sprendimo 14 punktą):

„Paklaustas, koku tikslu galėjo būti vykdoma tokia schema, kas patyrė žalą ir ar dėl to kreiptasi į teisėsaugą, [pareiškėjas] aiškino:

„Mano nuomone, pagrindinis tikslas buvo pasiimti [bendrovės] pelną, nesumokant mokesčių Lietuvoje. Akivaizdu, kad ne tik mes [akcininkai], bet ir Lietuvos valstybė patyrė milžinišką žalą. Kreipėmės į bendrovę, kalbėjome apie tai akcininkų susirinkimuose, vėliau kreipėmės į prokuratūrą.“

84. Teismas pažymi, kad pareiškėjo teiginys, kurį sudaro trys sakiniai, buvo pateiktas atsakant į tris žurnalisto klausimus. Nacionaliniai teismai manė, kad visi šie trys klausimai ir atsakymai turi būti vertinami atskirai (žr. šio sprendimo 32 ir 49 punktus). Teismo nuomone, dėl to, kad buvo nuspręsta, jog straipsnyje pateikiamos dvi skirtingos nuomonės, o ne nustatyti faktai (žr. šio sprendimo 79 punktą), nacionaliniai teismai privalėjo įtikinamai paaiškinti, kodėl reikėjo išskirti vieną konkretų sakinį ir įvertinti jį kitaip nei likusį straipsnį. Vis dėlto jis negali konstatuoti, kad nacionalinių teismų argumentacija šiuo požiūriu buvo pakankama. Be to, pareiškėjas šį argumentą nurodė apeliaciniame skunde Vilniaus apygardos teismui ir išsamiai paaiškino sąsajas tarp šių trijų sakinių (žr. šio sprendimo 34 punktą), tačiau apygardos teismas dėl šio argumento visai nepasisakė.

85. Teismas taip pat pažymi, kad nacionaliniai teismai savo išvadą, jog trečiojo teiginio antrasis sakinytis buvo fakto konstatavimas, o ne vertinamasis teiginys, iš esmės grindė šiame sakinyje pavartotu žodžiu „akivaizdu“ (žr. šio sprendimo 32 ir 49 punktus). Jis pripažįsta, kad, skaitant tokią formuluotę atskirai ir suprantant ją tiesiogiai, susidarytų stiprus įspūdis, kad ginčijamu teiginiu konstatuojamas faktas. Tačiau Teismas primena, kad svarbu kiekvieną teiginį skaityti konkrečiame kontekste (žr. *Morice*, minėta pirmiau, § 156), tai pripažinta ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje (žr. šio sprendimo 58 punktą). Jis mano, kad frazėje „akivaizdu, kad ne tik mes [akcininkai], bet ir Lietuvos valstybė patyrė milžinišką žalą“, tariama žala įvardyta abstrakčiai ir perdėtai ir kad tai pakankamai aiškiai matyti iš kitų pareiškėjo teiginių, kad klausimą, ar buvo padaryta žala, dar turi spręsti atitinkamos institucijos (taip pat žr. Vilniaus apygardos teismo argumentaciją nutartyje, kurią Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino vien dėl procesinių pažeidimų, aprašytą šio sprendimo 42 ir 45 punktuose). Todėl

Teismas mano, kad vien to, jog buvo pavartotas žodis „akivaizdu“, skaitant jį kartu su kitais pareiškėjo teiginiais ir visu straipsniu, nepakanka įrodyti, kad nagrinėjamas sakinyss laikytinas fakto konstatavimu.

86. Galiausiai Teismas negali nepastebėti prieštaravimo nacionalinių teismų argumentacijoje: jie sutiko, kad pareiškėjo teiginiai, jog N. N. galėjo sudaryti neteisėtus sandorius ir išvengti mokesčių, buvo vertinamieji, neperžengiantys leistinių viešo asmens kritikos ribų, tačiau priėjo prie priešingos išvados dėl sakinio, susijusio su tų pačių tariamų veiksmų galimais padariniais, t. y. žala valstybei ir akcininkams.

87. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, Teismas daro išvadą, kad nacionalinių teismų sprendimas, jog pareiškėjo trečiojo teiginio antrasis sakinyss laikytinas fakto konstatavimu, nebuvo pagrįstas tinkamu svarbių faktų vertinimu ir kad šis sakinyss laikytinas vertinamuoju teiginiu.

β) Ar nagrinėjamas teiginys turėjo pakankamą faktinį pagrindą

88. Teismas pabrėžia, kad jis nevertina, ar kuris nors iš straipsnyje ar pareiškėjo teiginiuose minimų asmenų ar įmonių atliko kokius nors neteisėtus veiksmus, – spręsti tokius klausimus nėra jo pareiga. Privalu įvertinti tai, ar teiginys „akivaizdu, kad ne tik mes [akcininkai], bet ir Lietuvos valstybė patyrė milžinišką žalą“, kurį Teismas pripažino vertinamuoju teiginiu, turėjo pakankamą faktinį pagrindą (žr. šio sprendimo 74 punkte nurodytus bendruosius principus).

89. Nacionaliniai teismai, kurie nagrinėjo N. N. ieškinį pareiškėjui, taip pat nurodė, kad byloje jie nesprendė dėl N. N. veiksmų teisėtumo. Įvertinę pateiktus dokumentus, jie nustatė, kad pareiškėjas galėjo turėti pakankamą faktinį pagrindą susidaryti nuomonę, jog bendrovės „T.“ akcininkai galėjo patirti nuostolių dėl N. N. veiksmų ar kad N. N. galėjo atlikti tam tikrus veiksmus, kuriais galėjo padaryti žalos valstybei (žr. šio sprendimo 24 ir 48 punktus).

90. Teismas atsižvelgia į tai, kad, kaip nacionaliniai teismai pripažino, tuo metu, kai pareiškėjas pasakė skundžiamus teiginius, jo kaltinimus jau buvo paneigę du prokurorai (žr. šio sprendimo 25 punktą), nors tie sprendimai dar nebuvo galutiniai. Todėl šiame kontekste jis primena, kad tikslumas, būtinas vertinant baudžiamojo kaltinimo pagrįstumą, vargu ar gali prilygti tikslumui, kurio reikalaujama reiškiant nuomonę visuomenei rūpimu klausimu (žr. *Brosa prieš Vokietiją*, Nr. 5709/09, § 48, 2014 m. balandžio 17 d., ir ten nurodytas bylas). Taigi Teismas neturi pagrindo nesutikti su nacionalinių teismų išvada, padaryta remiantis atitinkamais dokumentais, kad pareiškėjas turėjo pakankamą faktinį pagrindą įtarti N. N. atlikus tam tikrus valstybei žalingus veiksmus. Nors nacionaliniai teismai konstatavo, kad šis faktinis pagrindas yra pakankamas tik pirmųjų dviejų teiginių ir trečiojo teiginio pirmojo sakinio atžvilgiu, Teismas mano, kad faktinis pagrindas, kurio pareiškėjui pakako nuomonei, kad buvo padaryti tam tikri neteisėti veiksmai, susidaryti, laikytinas pakankamu ir nuomonei, kad tie neteisėti veiksmai

galėjo padaryti žalos, pagrįsti (taip pat žr. Teismo išvadas šio sprendimo 86 punkte; panašus požiūris išdėstytas byloje *Lombardo ir kiti prieš Maltą*, Nr. 7333/06, § 59, 2007 m. balandžio 24 d.).

γ) Ar pareiškėjas peržengė leistinos kritikos ribas

91. Galiausiai Teismas atsižvelgia į Vyriausybės argumentą, kad pareiškėjas turėjo būti atsargesnis rinkdamas žodžius, atsižvelgiant į tai, kad jis buvo viešas asmuo ir įtakingas verslininkas (žr. šio sprendimo 67 punktą). Teismas jau yra konstatavęs, kad Konvencijos 10 straipsnyje įtvirtinta apsauga žurnalistams, rengiantiems pranešimus bendro intereso klausimais, taikoma su sąlyga, jog jie elgiasi sąžiningai, stengdamiesi pateikti tikslią ir patikimą informaciją, laikydamiesi žurnalistų etikos reikalavimų, ir tas pats principas taikomas viešos diskusijos dalyviams (žr. *Steel ir Morris prieš Jungtinę Karalystę*, Nr. 68416/01, § 90, ECHR 2005-II, ir ten nurodytas bylas).

92. Teismas neturi pagrindo abejoti, kad pareiškėjas buvo viešas asmuo dėl savo ekonominės veiklos, susijusios su „Vilniaus prekyba“ (žr. šio sprendimo 4 ir 22 punktus ir, *mutatis mutandis*, *Verlagsgruppe News GmbH prieš Austriją* (Nr. 2), Nr. 10520/02, § 36, 2006 m. gruodžio 14 d.), ir kad dėl to jo žodžiai galėjo turėti didesnę poveikį visuomenės nuomonei nei visiškai privataus, plačiai visuomenei nežinomo asmens žodžiai. Kartu reikia pabrėžti, kad pareiškėjo įtaka viešajai nuomonei negali būti lyginama, pavyzdžiui, su aukšto rango valstybės pareigūno įtaka (žr. *Mesić*, minėta pirmiau, § 109).

93. Bet kuriuo atveju Teismas negali konstatuoti, kad sakiny „akivaizdu, kad ne tik mes [akcininkai], bet ir Lietuvos valstybė patyrė milžinišką žalą“ prilygo asmeniniam išpuoliui prieš N. N. be pagrindo (žr. *mutatis mutandis*, *Gorelishvili prieš Gruziją*, Nr. 12979/04, § 40, 2007 m. birželio 5 d.), prie tokios išvados nepriejo ir nacionaliniai teismai (žr. šio sprendimo 32 ir 49 punktus). Jis taip pat atsižvelgia į tai, kad, kaip pažymėjo teismai, N. N. neįrodė pareiškėjo teiginių neigiamų padarinių buvimo (žr. šio sprendimo 28 punktą). Tokiomis aplinkybėmis Teismas neturi pagrindo konstatuoti, kad pareiškėjas ginčijamu teiginiu peržengė leistinos kritikos viešo asmens atžvilgiu ribas.

δ) Išvada

94. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas konstatuoja, kad nacionalinių teismų išvada, jog pareiškėjo trečiojo teiginio antrasis sakiny yra fakto konstatavimas, neturintis pakankamo faktinio pagrindo, nebuvo pagrįsta tinkamu svarbių faktų įvertinimu. Vadinasi, įpareigojimas pareiškėjui paneigti šį teiginį negali būti laikomas būtinu demokratinėje visuomenėje.

95. Todėl buvo pažeistas Konvencijos 10 straipsnis.

II. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

96. Konvencijos 41 straipsnyje nustatyta:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

97. Pareiškėjas pareikalavo atlyginti 100 000 eurų (EUR) dydžio neturtinę žalą. Jis teigė, kad skundžiami teismų sprendimai pakenkė jo reputacijai ir sukėlė jam didelių kančių.

98. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjo reikalaujama suma yra per didelė ir kad teisės pažeidimo pripažinimas savaime būtų teisingas atlyginimas.

99. Remdamasis savo susijusia praktika, Teismas mano, kad šios bylos aplinkybėmis pažeidimo pripažinimas savaime yra pakankamas ir teisingas atlyginimas už pareiškėjo patirtą neturtinę žalą (žr. *Perinçek prieš Šveicariją* [DK], Nr. 27510/08, § 295, ECHR 2015 (ištraukos); *Tavares de Almeida Fernandes ir Almeida Fernandes prieš Portugaliją*, Nr. 31566/13, § 88, 2017 m. sausio 17 d.; ir *Ottan prieš Prancūziją*, Nr. 41841/12, § 79, 2018 m. balandžio 19 d.).

B. Bylinėjimosi ir kitos išlaidos

1. Šalių teiginiai

100. Pareiškėjas pareikalavo 58 637 EUR nacionaliniame procese patirtoms bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms atlyginti. Jis teigė, kad šią sumą sudaro teisinės išlaidos ir žyminiai mokesčiai, kurie jam nebuvo atlyginti nacionaliniame procese. Jis taip pat prašė priteisti 19 648 EUR Teisme patirtoms bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms atlyginti. Pareiškėjas pateikė Teismui jam suteiktų teisinių paslaugų sąrašą ir atitinkamų sąskaitų faktūrų kopijas, iš kurių matyti, kad jis sumokėjo minėtas sumas.

101. Vyriausybė teigė, kad suma, kurios pareiškėjas pareikalavo nacionaliniame procese patirtoms bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms atlyginti, buvo per didelė. Byla nebuvo itin sudėtinga, ir per visą nacionalinį procesą jam atstovavo tas pats advokatas, kuris kiekvienoje instancijoje iš esmės pateikė tuos pačius argumentus. Taigi, atsižvelgiant į aplinkybes, didelės teisinių paslaugų išlaidos buvo nepagrįstos. Vyriausybė taip pat teigė, kad pareiškėjo reikalaujama suma bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms, patirtoms Teisme, atlyginti taip pat buvo per didelė, nes pareiškėjui Teisme atstovavo tas pats advokatas, kuris jam atstovavo nacionaliniame procese, taigi buvo susipažinęs su byla.

2. *Teismo vertinimas*

102. Atsižvelgiant į Teismo praktiką, bylinėjimosi ir kitų išlaidų atlyginimas pareiškėjui priteisiamas tik tuo atveju, jei nustatoma, kad jos buvo išties patirtos, būtinos ir pagrįsto dydžio (žr. *H. F. ir kiti prieš Prancūziją* [DK], Nr. 24384/19 ir 44234/20, § 291, 2022 m. rugsėjo 14 d.).

103. Teismas mano, kad šioje byloje nebuvo keliama itin sudėtingų faktinių ar teisės klausimų. Joje buvo vertinamas tik vienas pareiškėjo teiginys, kuris buvo vertintas ir viename nacionalinių teismų procese, o pareiškėjas pateikė iš esmės tuos pačius argumentus visose instancijose nacionaliniame procese ir šiame Teisme. Tokiomis aplinkybėmis Teismas mano, kad pareiškėjo reikalaujamos sumos bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms atlyginti yra per didelės (plg. priešingai *Sargsyan prieš Azerbaidžaną* (teisingas atlyginimas) [DK], Nr. 40167/06, §§ 62–63, 2017 m. gruodžio 12 d., ir *Rinau prieš Lietuvą*, Nr. 10926/09, § 234, 2020 m. sausio 14 d.).

104. Atsižvelgdamas į turimus dokumentus ir teismo praktikoje nurodytus kriterijus, Teismas mano, kad pagrįsta pareiškėjui priteisti 15 000 EUR visoms nurodytoms išlaidoms padengti ir bet kokius mokesčius, kurie gali būti taikomi pareiškėjui.

C. Palūkanos

105. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI:

1. *Skelbia* peticiją priimtina.
2. *Nusprendžia*, kad buvo pažeistas Konvencijos 10 straipsnis.
3. *Nusprendžia*, kad teisės pažeidimo pripažinimas savaime yra pakankamas ir teisingas atlyginimas už pareiškėjo patirtą neturtinę žalą.
4. *Nusprendžia*:
 - a) kad atsakovė valstybė per tris mėnesius nuo tos dienos, kurią sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, turi pareiškėjui sumokėti 15 000 EUR (penkiolika tūkstančių eurų) ir bet kokius pareiškėjui taikytinus mokesčius bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms atlyginti;
 - b) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtos

SPRENDIMAS MARCINKEVIČIUS PRIEŠ LIETUVĄ

sumos turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.

5. *Atmeta* likusią pareiškėjo reikalavimo dėl teisingo atlyginimo dalį.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2022 m. lapkričio 15 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Dorothee von Arnim
Skyriaus kanclerio pavaduotoja

Jon Fridrik Kjølbro
Pirmininkas